

Říkejme jí Helena

„Byly mi asi tři roky a rodiče náhle uviděli, že nevidím všechno, co bych vidět měla, soudíce podle vidění osob normálně vidících,“ zahájila své vyprávění Helena.

„Nechod' bosa, Helenko, v pokoji máš bačkorky,“ zazněla tehdy ta památná věta. Helenka našla bez obtíží pokoj, ale bačkorky ležící uprostřed proti světlu z okna, neviděla. Zkusili na ni ještě několik triků, a ona vždycky do nich spadla jak rybička do sítě. Nastal obvyklý šrumelec, anabáze za kapacitami a zase zpět do Ophthalmopedického ústavu v Praze.

„Máme tady hned vedle našich dveří krásnou mateřskou školu pro takové děti, jako je vaše Helenka,“ řekla pedagogická a psychologická poradkyně. Jenže Helenčini rodiče nic takového neplánovali. Rodina byla spokojená s Helenkou a jejím bratříčkem pěkně pohromadě. Nakonec Helča do školky šla, asi na půl roku před zahájením školní docházky. Viděla dosud natolik dobře, že mohla jít do běžné školy. Nijak extrémně netoužila po vzdělání, ale určitě chtěla být paní učitelkou, a dosud nevěděla přesně, jak na to.

Paní učitelka Střihavková na základní škole byla Helenčina první třídní. Zrovna opustila střední pedagogickou školu a děti na ní mohly oči nechat. Mladá, půvabná, laskavá a inteligentní. Bylo té paní učitelce tehdy něco přes devatenáct let. Helenku utvrdila v přesvědčení, že učitelky jsou extrémně dobrotivé bytosti, a ještě k tomu krásné a chytré. Helenka sedávala v první lavici u okna, a tohle místo jí přináleželo ještě v posluchárnách vysoké školy. V šesté třídě nastoupil pan učitel Novosad zvaný Nevouš. Vypadal jako Paul Newman, sedával na desce poslední lavice, odkud měl při své výšce 190 cm náramný přehled. Helenka si přišla požalovat, že ji někteří kluci bijí a různě pošťuchují. Byla zvyklá hledat u třídního učitele ochranu a zastání. Pan Novosad ale nebyl paní Střihavková. Vykulil na Helenku nevěřičně oči a zeptal se: „Helčo, já snad špatně chápu - proč mi říkáš takové hovadiny?“ Helenka nevěřila svým uším, ale popravdě odpověděla: „Já prosím špatně vidím a nesmím se prát, aby se mi něco nestalo s očima.“ Nevouš mávl rukou a věnoval se výkladu biologie. Od té doby Helenka věděla, že se prát může a že to riziko náhlé slepoty s tím asi moc nesouvisí. Oblíbila si tehdy přírodovědu a fyziku. Pan učitel Novosad byl čerstvě propuštěn z Jáchymova a měl zakázáno učit na vysoké, kde učil před Jáchymovem. Helenka se stejně jako ostatní zamilovala do chytrého a švarného pana učitele a začala nosit džínsy jako on a polovina lidstva. Učitelé musí nosit džíny, být krásní, chytrí, stateční, vtipní a vědy znalí.

„Kam s ní?“ ptal se Helenčini tatínek pana ředitele, když Helenka narvaná do džín a švédské košile ignorovala většinu učiva, ale nikoliv volejbal a házenou, kterou je učil přírodovědec superman Nevouš. „Já nevím,“ odpověděl ředitel upřímně. „Ona Helenka nemá žádný sicflajš, ale je chytrá a kdyby zabrala, měla by určitě dobré známky. Na řemeslo nevidí, na rýsování nevidí, prodávat zboží by jí asi taky nešlo - tak co říkáte - nedáme ji na gymnázium?“ zakončil pan ředitel svou úvahu.

Tedy, ono se nesmělo říkat gymnázium, mohlo se říkat Střední všeobecně vzdělávací škola. Helenka tam vešla s tím, že jednou se určitě stane středoškolskou profesorkou. Jenže výběr vzorů nebyl nijak lákavý. Ruštinářka Chválová zničila Helence lásku k ruským klasikům a ruštině vůbec, protože zakazovala malovat se, nosit mini a číst Jevtušenka. Angličtinářka, oblečená jako kostelní myš, a fyzikářka s velkým těžkým pozadím, nepřipadaly jako modely v úvahu. Navíc měly své oblíbenice a přes původní zařazení do známkové kategorie „slabší trojka“ prostě nejel vlak. Ale byl tu profesor historie, který musel odejít z Filozofické fakulty, protože se svými vědomostmi nezavdělčil režimu. Zavdělčil se ale studentům SVVŠ natolik, že dobrovolně absolvovali pod jeho vedením kurz průvodcování po pražských galeriích. Lásku k výtvarnu od té doby Helenku neopustila. Byl tu také fenomenální češtinář Malec, který, ač také odejít z vysoké školy, naučil Helenku a její spolužáky všechno o světové i československé literatuře, co v učebnicích nebylo. Naučil ji také ohánět se perem, později tedy psacím strojem a počítačem natolik, aby byla schopná vyjádřit nejen svoje myšlenky, ale i pocity, myšlenky a příběhy jiných. Helenka věděla, že spisovatelkou být nemůže, a tak psala třicet let

do šuplíku. Po Sametce všechno vyhodila a začala psát nanovo. To už byl pan profesor Malec v češtinářském nebi a Helenka mu tam často vděčně zamávala.

„Vystuduji speciální pedagogiku a budu učitelkou dětí s handicapem“, rozhodla se Helena, která s pomocí spolužáků a prvního místa u okna zvládla střední školu, přičemž chodila jako pionýrská vedoucí do Jedličkova ústavu za dětmi s tělesnými vadami. Nastoupila tedy na Univerzitu Jana Amose Komenského v Bratislavě a vybrala si obor speciální a léčebná pedagogika. Tento obor byl vymyšlen významnými a nadanými pedagogy, a proto mj. zohledňoval i přístupy a zásady, které známe hlavně od Komenského. Režim však na tuto notu neslyšel a ten rok, kdy Helena absolvovala, zaklaply dveře katedry speciální a léčebné pedagogiky navždy. Obor byl pro velký úspěch zrušen.

„Nehněvejte se, Helenko, nemá to cenu“, domlouval jí profesor Požár a profesorka Vaňková. „Ti, kdo mají srdce pro výchovu a vzdělávání dětí, ti, kdo chtějí být moudřími a dělnými učiteli, ti si vždycky najdou cestu, jak k takovému cíli dospět. I vy jste si cestu našla, jakkoliv máte velké problémy se zrakem. Pamatujte si, kdo chce svou práci dělat odpovědně a na úrovni, ten se k tomu Komenskému vždycky nějak dopracuje. Ne nadarmo má už 350 let nepřetržitě své následovníky po celém světě.“

Helenu ale vysoká škola tak trochu pokazila. Již na prvních praxích v socialistických školách pochopila, že nemůže s vlky vyíti, jakkoliv se jí to učitelování původně líbilo. Školský systém, do kterého měla dost příležitostí nakouknout svým čím dál zamlženějším zrakem, neskýtal mnoho prostoru pro kreativní vyučování a podporu jakkoliv zajímavých osobností žáků. Také se muselo hledět na kádrový původ a podle toho směřovat jejich výchovu a vzdělávání. Helča věděla, že tohle není její šálek čaje. A protože kromě pedagogiky vystudovala spoustu užitečných předmětů, rozhodla se pracovat s dospělými jako lektorka v rehabilitačních a resocializačních programech. V létě pak pořádala naučné tábory pro děti s handicapem, aby si užila i té školy hrou, ke které takové tábory přímo vybízely. Ještě před Sametkou se Helena rozhodla spolupracovat s Diakonií na založení stacionáře a později i základní školy pro děti s kombinovanými vadami, především s autizmem a slepotou. Byla nadšená, protože konečně mohla rozvinout to, co jí naučili na vysoké, tedy speciálně léčebné přístupy ve výchovně vzdělávacím procesu. A když po devíti letech učitelování tuto školu opouštěla, tehdy už s bílou holí a vodícím psem, řekla: „Vším, čím jsem kdy byla, byla jsem ráda - jak ten Neruda. Teď jsem ale ráda, že nemusím učit. Režim se změnil, chvíli to bylo v pohodě, ale teď bych to v obyčejné škole neustála. Chybí úcta, chybí slušnost. Nikdo neučí, co znamená respekt, čest a moudrá skromnost. Málokdo baží po tom, aby byl vzdělaný, ale mnoho žáků a studentů usiluje absolvovat prostě nějakou školu, aby si pak mohli vydělat dobré peníze na dobrém místě. O vědomosti často nejde, staly se pouze prostředkem k dosažení nějakého výkonu. Podobně, jak říkal učitel Josef Tkaloun ve Svěrákových Vratných lahvích - tady bych nebyla ráda.“

Helena je šťastná, jakkoliv ji současné školství netěší ani neinspiruje. Má ráda Komenského i jeho děti, které často potkává a s kterými ráda tráví svůj volný čas. Zda je i ona tím správným Komenského dítětem, tím si nejsem jistá. Pravda ale je, že i nadále dělá to, co má ráda, a má ráda to, co dělá.

Všem čtenářům Zory, a také všem učitelům, profesorům žákům a studentům přeje moudře strávené Vánoce s nadějí v dobrý rok 2013.

Jaroslava Novotná